

ELŐFIZETÉSI ARAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre 16 kor.
 Negyedévre 4 "
 Helyben házhoz hordva:
 Egész évre 20 kor.
 Negyedévre 5 "
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre 24 kor.
 Negyedévre 6 "

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és
 ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására
 vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a
 kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fillér.

NAGYVÁRAD, április 28.

Az amerikai magyarság jövője nemzeti szempontból.

A kivándorlás minálunk egészen más megítélés alá esik, mint más nemzeteknél. A miénknél számban kisebb országok is a nemzeti vagyonosodás forrásának tekintettek azt a múltban, mi pedig vérvésztesnek és nemzeti csapásnak kell, hogy tekintsük, mert a mi kivándorlásunk, melyet a megélhetési viszonyok sanyarusága idézett elő, nem gyarmatosítás, hanem szétszóródás. Az a 200 millió korona, mit a kivándorlók évenként hazaküldenek, nem kárpótol a veszteséget, mert a künnlevő munkaerő legalább hárommennyi értéket produkál Amerika javára.

A nemzeti optimizmus azt akarja elhitetni, hogy a kivándorlottak nem vesztek el a magyarság számára, de ez óriási csalódás. Amerikában, mint ezt minden alaposabb ismerője az ottani viszonyoknak kiemeli — a legkülönbözőbb népek hihetetlen gyorsasággal asszimilálódnak és már a második generációt elveszített-

nek kell tekintenünk az anyaország számára. Ennek főoka az, hogy az újabb bevándorlók s ezek közt főleg a magyarok a városi élet forgatagába sodortatnak, ipari és bányatelepeken keresnek alkalmazást.

Saját hazánk, főleg Budapest magyarosodása igazolja, hogy a városi élet asszimiláló ereje ellenállhatatlan s ez az erő sokkal gyorsabban hat Amerikában, ahol a városi élet sokkal fejlettebb, mint nálunk. A magyarság jövője csak egy módon biztosítható a visszavándorlás lehetővé tételével, de ennek eszközeit nem Amerikában kell keresnünk, hanem itthon kell annak feltételeit megteremtünk. Nem policiális intézkedések segítenek, hanem olyanok, melyek az itthonmaradást kívánatosabbá teszik a kivándorlásnál. Meg kell szüntetni a hazai és amerikai közgazdasági és általában közviszonyok között levő nagy különbségeket, ha azt akarjuk, hogy kinnlevő véreink visszatérjenek.

Az erre vezető utak elsője a céltudatos birtokpolitika. A parcellázás újabb időben megindult, de oda kell hatni, hogy a parcellázó bankok ne üzhessenek földüzsorát, mert az oda vezethet, hogy inkább Amerikában vesznek földet és

telepszene meg, mint farmerek, ami pedig egyenlő volna az illetők végleges elvesztésével. Szükséges továbbá nagy-szabású iparpolitika, mely megszüntetheti a hazai és amerikai bérek között levő óriási különbséget. A kivándorlók átlagos bérjévedelme 1 dollár 74 cent, vagyis 8.50 korona, a magyar mezőgazdasági munkásé 1.97 korona. E különbség csábító erejét csak az ellensúlyozhatja, ha a mai extensiv gazdálkodást ipari kikészítési céljaira való termelési ágak művelése váltja fel. A mezőgazdaságnak a hazai iparban kell nagyobb fogyasztóra lenni, hogy a béreket emelhesse. Amerika is az által vonzza a nagy tömegeket, hogy iparát nagy arányban fejlesztette. Ugyanennek köszönheti Németország is azt, hogy a kivándorlás ma már onnét aránylag 15-szörte kisebb, mint tőlünk. Ebben kétségkívül fontos tényező volt egyébként Németországban az agkori biztosítás behozatala is.

Mindezeket meghaladó jelentőségű azonban a bérek és az elsőrendű szükségletek kielégítésére szükséges összeg közötti arány. Míg ugyanis a bérek Amerikában a hazai bérek többszörösét teszik, addig a hus, zsír, liszt, zöldség stb. olyan áron kapható, mint nálunk.

„TISZÁNTÚL” TÁRCZÁJA.

T Ű Z.

Írta: Lengyel Géza.

A kis harang megkondult élesen, bántóan. A hangja átszállt az üres, poros utcán, két parasztasszony megállt és megkérdezte:

— Ki halt meg? Kinek csenditenek?

A harang tovább szólt egyhanguan, rekedtesen. Ez nem csendítés volt, most már kinyíltak a kapuk és emberek, asszonyok tágra nyílt szemmel közttek egymással, amit ugyanis tudott mindegyikük:

— Tűz van,

Tikkadt, meleg levegő, sárguló levelek, mozdulatlanul, rest augusztus vége. A harang azonban felveri tétlenségéből, nyüzsgésbe hozza a nagy, szelvi utcát. Gyerekek futkároznak és az utcán keresztülkiáltoznak át egymáshoz:

— Tűz van! Tűz van!

A kiáltásban, az igazat megvallva, nem annyira rémület van, mint inkább érdeklődéssel, kíváncsisággal teli izgatottság. Komédiások jöttek, medvét táncoltatnak, vagy tűz van, mindez a gyerekeknek egyformán látványosság és a gyerekek rohannak. Az apjuk, az öregapjuk komolyság alá rejti a szenzáció okozta lázat, amelyből hasonlóképpen hiányzik az ijedség. Botot, dorongot, vasvillát szednek elő és sietnek. Vége az álmos délutánnak, az utca szinte felvillaozva éled, ha nem maradna még egy picike aggodalom atelől, hogy hátha mégis van némi veszedelem, hát azt lehetne mondani: jól eső izgalom vesz erőt a népen.

Jön egy mesterlegény, hosszukat lépked és a kezében tűzoltó csákót lóbál. Egy gyerek csapat hozzászegődik, valamelyik ajtóból felvilágosítják:

— Ég az Nagy András János háza, a hidegvégen.

Nagy András Jánosnak az apja volt Nagy András, ő tehát igazság szerint Nagy János. Valóban az ő háza ég. Apró nádtödeles ház, bent áll a kis puszta udvarban. A fél tető már lángban var, de olyan kevéssé félelmesen mondhatni olyan szeliden ég, ahogyan csak a lusta, tökéletesen szélmentes levegőtől telik. Néhány tűzoltó marcona ábrázattal fecskendez, kiálltoz, dolgozik a csákánnyal. Az udvaron ide oda szaladgál egy fiatal paraszt asszony. Jánosnak a felesége. Sir, tördeli a kezét, de a helyzet a hogyan a nép, a tűzoltó a hatóság érdeklődésének központjává váltak. határozottan totszik neki. A ház fehér falán egy kis sötétképek tábla azt mutatja, hogy a biztosítás rendben van. A nádtető csak a becsület kedvéért lángol még egyet-egyét.

Sehol semmi ijedség, csak János áll az udvaron halálravnál, sápadtan, féhéren, az ajka mozog, János gondolkodik, számol:

A házat újra kell fedeleztetni, de már náddal nem szabad, azt csak a régi házakon tűrik meg, cseréppel kell. Ez száz pengő, hetvenet kapott a biztosítótól, 30 forint a kár.

Nagy csapás ez. Azután szétnéz az udvaron és még fehérebbre válik, szinte azt lehet várni, hogy elsirja magát rögtön. A tetőnek már csak az üszke füstöl, a tűz elmúlt, az udvar azonban rettenetes pusztulás képét mutatja. Fekete gerendák hevernek, a palánkot csákánnyal kibontották a tűzoltók, a kut deszkáját elszedték, a házból ágyat, konyhaedényt kihordtak szana szét. Hogy el ne égjen.

A nép lassanként hazaszéled, hangosan tárgyalja az eset részleteit. Jánosék maguk maradnak. Az asszony még mindig sir. Hangosan

meggyőződés nélkül. De rögtön elhallgat, ahogy Jánosra tekint.

János az udvart emlegeti, a rettenetes rombolást, a tatárjárást. Az igazi baj azonban egészen más. A házat eladták még a tavasszal hatszáz forintért. A ház már nem is az övé, de az új gazda csak ősszel jön be a tanyáról. János még nem tudja, de már érzi, hogy súlyos jogi komplikációk következnek. Törvényre, ügyvédekre gondol, és bizony, megint csak sirni, sirni szeretne.

A tűznek elterjedt a híre, és a ház új gazdája másnap bejön a tanyáról. Bevonulnak a házba beszélnek számolnak egy óra hosszat, azután felkerekednek, mennek a jegyző urhoz. Itt is soká tart a tanácskozás, de a jegyző ur végre is kibogozza, kiszedi belőlük, hogy a különös probléma így áll:

Az új gazda követeli a házat, úgy, ahogy megvette, régi, de hibátlan, ép nádtetővel. János szívesen megcsináltatná, olyanra amilyen volt ez telik a biztosításból, de nem lehet, nem szabad, mert kihirdette a vármegye, mikor három falu leégett, hogy új fedést csak cserépből lehet csinálni. A cserép pedig drága. Rá kellene fizetni a biztosításra harminc pengőt. Az új gazda erre a vállat vonja, neki nem kell cserép. Neki jó a zsúpp is. Ha a vármegye parancsol, arról ő nem tehet. János végső elkeseredésében felajánlja a hetven pengőt, amit a biztosítótól kap. A vevő makacsul int, neki a tető kell.

A jegyző urnak emberszerető napja van azt ajánlja nemerjenek ügyvédhez, mert az egész ház rámehet. Egyezzenek meg János ismeri az ügyvédek. A házat örökölte, akkor volt velük dolga. Igazat ad tehát a jegyző urnak, de rettenetes keserőséggel gondolja át, hogy ő a gyengébb, neki kell engedni, ellene

Egy munkás átlagos ellátása ott 45 cent, az átlagos keresetnek egynegyed része és így keresetének háromnegyed részét megtakaríthatja. Nálunk ahhoz, hogy valamit megtakaríthasson keresetéből, csak úgy juthat a munkás, ha nem táplálkozik rendszeresen, ha nem eszik húst. Ez a legvégzetesebben ható ok a kívándorlásra s azért javítani kell közellátási politikánkat, melynek végzetes hibája, hogy előbb jött a tápszerek exportja, mint a belföldi fogyasztás kielégítése volna.

Reformok kellenek végre a belügyi politika egész vonalán. Természetesen, hogy kinn Amerikában is vannak teendőink, de nem ügynököket kell tartanunk odakinn, mert ezek csábítása nem hozza haza odaszakadt véreinket, hanem hazai viszonyaink javításával kell őket hazavonzani.

Mindezzel szükségesek odakint is egyes intézkedések, különösen a konzulátusok fejlesztése, hogy ügyes-bajos dolgukban bizalommal fordulhassanak oda és érezzék a hazának védőkarjait. A magyarságot azonban magyarnak megtartani csak Magyarországon lehet, Magyarországon pedig megtartani csak úgy lehet, ha céltudatos, magyaranyu gazdasági politikát és igazságos belügyi politikát érvényesítünk.

A Polónyi—Lengyel-ügy.

A Polónyi—Lengyel-ügy második napi tárgyalásából két momentum emelkedik ki, mely a tárgyalás szenzációját fokozza. Es pedig a Polónyi és elnök közötti incidens, a másik pedig hogy beigazolást nyert miszerint a demokraták pénzt adtak össze, hogy Polónyt megbuktassák.

van a másik igazsága, noha ő semmit sem tehet arról, ami történt.

Haza mennek. János két éjjel nem alszik. Aztán elhatározza magát. Munkához kezd. Egy hét múlva, vidáman, pirosan nevet az új kicsi cseréptető. Jánosék kiköltöznek, az új gazda elfoglalja a cserepes házat. János megkapja a pénzt. Beköltözik az utca végén abba a házba, amelyik a feleségére maradt. Kifizeti az adósságát. Jó dolga van. De egyre olyan sápadt, mint akkor délután.

Ez így tart karácsony tájáig. Akkor egy csunya sötét, szeles estén kigyulladt az új cseréptető. Az emberek összeszaladtak fázva, félve. Az asszonyok imádkoznak, a pattogó, sikoltozó tűz most igazi, fényvető veszedelem. Nagy nehezen szét szedik a tetőt. Nagyobb baj nem történik. A csendőrök a tüztől egyenesen Jánosért mennek. Nem lehetett egészen rábizonyítani, de három hónapot mégis kapott valahogy. A telet a városban töltötte János. Az asszony előbb sirt, de az ember hangosan, rákiáltott. Ujra a régi volt. Kiegyenesedett, bort ivott. Nekipirosodott, jól érezte magát. Lerázta magáról a tégi terhet. Elkergette a fojtogató érzést. És vasárnap a templom előtt vidáman, jó barátsággal fog kezét a cseréptető, kárvallott szomszédal.

Van még egy reánk nézve érdekes momentum a tárgyalásnak. Es pedig az, hogy Lengyel védőül még Várady Zsigmond dr nagyváradi ügyvédet is megnevezte.

A tárgyalásról fővárosi tudósítónk a következőket jelenti:

A tárgyalást megnyitják.

Féltizkor az elnök megnyitja a tárgyalást. Konstatálja, hogy a felek, valamint az esküdtek pontosan megjelentek. Polónyi indítványt terjesztett elő. Kéri, hogy a tárgyalás további folyamán hites gyorsírókat alkalmazzanak. A költségeket kész letétbe helyezni. A közönség — szerinte — a lapokból értesül a tárgyalásról s a lapokban oly nyilatkozatok vannak, amelyek meg nem történtek. Kéri továbbá jegyzőkönyvileg megállapítani, hogy Vázsonyi ezt a kérdést intézte Jeszenszky tanuhoz:

— Tudja-e, hogy tisztességes ügyvéd Beke képviselést nem fogadja el?

Kérem ezt jegyzőkönyvbe venni. Az ügyész szintén hozzájárul gyorsírók alkalmazásához.

Vázsonyi (indulatosan): Ez nekem közömbös. Nem kéri, de nem is ellenzi gyorsírók alkalmazását. Hogy mi jelenik meg a lapokban, az közömbös. Itt szóbeli tárgyalás van és az esküdtek ez alapon ítélkeznek. Ő az ő kijelentéseit nem tagadja le. Ebben őt a sértett semmiféle színészi pózzal nem terrorizálhatja. Ha az ő nyilatkozatait Polónyi meg akarja örökíteni, ám tegye. Ez ellen neki semmi kifogása. Az elnök kihirdeti a bíróság határozatát. Polónyi ama kívánságai, hogy Vázsonyi említett kérdése jegyzőkönyvbe vételessék, felesleges, mert az már benne van. A gyorsírókat is mellőzi a bíróság, mert ezt feleslegesnek tartja. Ezt a kérést különben is a tárgyalás másodnapján nem lehet előterjeszteni. A törvény a kellő időben való bejelentést az első napra teszi. Ez pedig tegnap nem történt meg. Polónyi a 385. §. alapján semmiséget jelent be.

A Dunapart [bérlete.

Rózsavölgyi Gyula alpolgármestert szólítja az elnök.

Az elnök: Hallotta ön azt a nevezetes nyilatkozatot?

A tanu: Csak azt hallottam, amikor Komlós mondta: Kár, hogy Ullmann meghalt. De azt nem tudtam, hogy melyik Ullmannról volt szó.

— Hallotta, amikor Heltai azt mondta, hogy kár, hogy a köztudat nem elegendő?

— Nem hallottam.

A tanut nem hitelesítik meg.

Heltai Ferenc újságíró a következő tanu. Az elnök figyelmezteti az eskü szentségére és fontosságára.

— Ismerte Ullmann régebben?

— Itt Pesten ismerkedtem meg.

— Nagyon is erősen. Emlékszem, úgy érvelt, hogy nem lehet ennek a császári társaságnak tizenöt évre kiadni a bérletet, mert arra is számítani kell, hogy időközben esetleg megvalósul az önálló vámterület.

— A vállalatok a maguk ügyében szokták informálni a törvényhatósági bizottság tagjait?

— Nekem csak tényeket szabad itt előadnom. Azt tudom, hogy hozzám senki sem jön, mert én informálás nélkül is ismerem a város ügyeit.

— A kávéházban mikor beszéltek Komlós-sal az ügyről?

— Mikor az esti lapok jelentették, hogy a minisztertanács határozatából Polónyi sajtópórt indít Halmos János ellen.

— Közölte ön a Komlóssal folytatott beszélgetést Halmos Jánossal?

— Elmondom a mellékkörülményeket is. Halmos János Polónyira vonatkozólag egy szerdai napon tette meg azt az emlékezetes nyilatkozatot. En nem hallottam. Csak a vasárnap reggeli lapokból értesültem. Egy hét múlva meglátogattam. Deprimált lelkiállapotban találtam Vázsonyi és Sándor Pál társaságában. Szinte könyörögve kért, hogy segítsek rajta. »Melléd állok — mondtam — és kitarok melletted.« Azután körülményesen elmondta az Ullmannal való diskurzusomat.

— Ezt az ügyet hol és mikor ismételte?

— Gyakran.

— Hozták a lapok is?

— Később részletesen közölték.

— Milyen stádiumban van az a rágalmazási pör, amelyet Polónyi ön ellen indított?

— Az első bíróság elítélt tizenégy napi fogházra és kétszáz korona pénzbírságra. Ezt az ítéletet azonban a felebbviteli bíróság megsemmisítette és új tárgyalást rendelt el.

Az ügyész: Méltóztatik tudni, hogy a pénzügyi bizottság és a tanács milyen javaslattal terjesztette az ügyet a 95. novemberi közgyűlés elé?

A tanu: A bérletnek tizenöt évre való meghosszabbítását javasolta.

— Polónyi milyen indítványt tett?

— Azt nem tudom. De az bizonyos — emlékezem — hogy rettenetesen tüelt az osztrák társaság ellen.

— Van e önnek ténybeli adata arra nézve, hogy Ullmann állítása megfelel a valóságnak?

— Nekem csak arról van tudomásom, amit Ullmann mondott. Hogy pedig ez az állítás megfelelt a valóságnak, azt Polónyi szereplése igazolta.

Zsitvay és Polónyi.

Polónyi Géza (a tanuhoz): Való-e az, hogy tanu ur a Saskör ülésén poharakat emelt rám és dicsőített.

Az elnök (közbeszól): Erre nem kell felelnie, mert a kérdés lényegtelen.

Polónyi semmiségi panaszt jelent be.

A bírói tanács szintén úgy határozott, hogy a tanunak nem kell felelnie a kérdésre.

Polónyi a tanács határozata ellen is semmiséget jelentett be.

Polónyi (a tanuhoz): Jelen voltam én a harmadik közgyűlésen, amely az ügyet véglegesen elintézte?

A tanu: Nem volt jelen.

— Tagja ön a légszesztársaságnak?

— Igen.

— Van tudomása arról, hogy tanu ur küldött hozzám olyan ügyeket, amelyek nem tartoznak a városi hatósághoz?

— Igen, a villamos társaságét.

Polónyi a közüti vasutra vonatkozólag intéz kérdést a tanuhoz, Zsitvay Leo azonban azzal a kijelentéssel, hogy ez az ügy még nincs soron, megtiltja a tanunak, hogy a kérdésre válaszoljon.

Az incidens.

Heltai Ferenc fővárosi bizottsági tag folytatólag kihallgatásánál Polónyi Géza, mint főmagánvádoló kérdezi a tanut.

Az Érmelléki Kereskedelmi Részvénytársaság
borkiviteli osztálya ajánlja tisztán kezelt hegyi borait.

Polónyi Géza a tárgyalás alatt levő ügytől eltérőleg kérdez, mire az elnök többször figyelmezteti a tanut, hogy a feltett kérdésekre nem tartozik felelni.

Elnök: Harminc éve vezeték ilyen fajta tárgyalásokat, de főmagánvádoló még ilyen szerepeket nem vitt, mint ahogy most történik. A főmagánvádolónak nyugodtan, higgadtan be kell várni a döntést, nem pedig mellékes kérdésekkel a tanut zavarba hozni.

Ot negyed éve állok a világ előtt megvádolva. Mint volt igazságügyminiszter nem a személyemet ért támadásokat akarom elsősorban visszaszerezni, hanem az állásomhoz fűződő nagy szempontokat akarom megvédeni. Csak arra kérem az elnök urat; engedje meg nekem, hogy a tényállást az igazság kiderítése szempontjából előterjeszthessem. Ebben azonban eddig meg voltam akadályozva.

Elnök: A vádat itt a királyi ügyész viszi. Az igazság magasztoselvét mellékes kérdésekkel nem engedem összezavarni.

Lengyel Zoltán kérdez aztán a tanutól egy a közúti vasútra vonatkozó részletet.

Elnök figyelmezteti a tanut, hogy erre sem tartozik felelni.

Polónyi Géza megjegyzi, hogy a redout-beli nagy gyűlés óta haragban van a tanuval s így esetleg az ellenszenv is megnyilvánulhat a tanu vallomásaiból.

Polónyi megkérdi a tanutól, hogy részt vett-e a demokrata körben tartott értekezleteken, amelyekre adatokat gyűjtöttek ellene.

Elnök: Erre né tessék felelni. Ezután az elnök tíz perc szünetet ad.

Szünet után.

Balázs Elemér ügyész kéri, hallgassák ki még Nákó Sándort arra az egy kérdésre vonatkozólag, vajjon kért-e és kapott Polónyi Géza valamely összeget a Beke ügyből kizárólag.

Vázsonyi védő: Ezt a kérdést fölöslegesen tartja, mert az ügyvédi dotáció befoglaltatott, a Bekének adott összegben.

Az elnök elrendeli Nákó Sándor kihallgatását.

Gróf Nákó Sándor vallomásában kijelenti, hogy Polónyi sem nem kért sem nem kapott semmit.

Vázsonyi Vilmos: Erre vonatkozólag kérdi meg Nákót, vajjon benne volt a levelében ez a kifejezés korrekt.

Tanu: Nem, — Korrektnek találta tanu ur, Polónyi közreműködését?

— Idáig nem jutott a dolog. En csak az eljárásra mondtam, hogy nincs ellene kifogásom.

Az ügyész: Ez csak egy kis különbség.

A partbérlet panama?

Szalágyi Aurél a Duna gőzhajózási részvénytársaság főfelügyelőjét hallgatják ki erre az ügyre vonatkozólag. Hosszasan mondja el az ügy előzményeit. A Duna gőzhajózási társaság 20 évre akarta bérbe venni a belváros mentén a Dunapartot. A fővárosi tanács azonban mindig ellene volt a hosszú partbérletnek. Polónyi egy darabig a hosszú bérlet mellett volt, később azonban csatlakozott ő is Steiger Gyula indítványához, mely szerint a partot csak öt évre adják bérbe. Mikor az ügy már sehogy sem ment mondotta Ullmann, aki hirtelen száju ember volt, ha nem megy másféleképp a dolog, hát megteesszük Polónyit ügyvédünknek. Azonban ilymódon nem lett a dologból semmi. Polónyi szolgálatait nem vettük igénybe.

Polónyi mint komoly városatyja, tisztára a város és a kereskedők érdekében működött később közre a főnti közgyűlésen a hosszabb ideig tartó bérlet érdekében. A főváros nem is tehetett most mást, mint elfogadta Polónyi előterjesztéseit s ily módon lehetővé teszi, hogy azon a parton, ahol mi beruházásokat tettünk, a beruházások gyümölcseit is élvezzük. En sehol Polónyi befolyását avagy pártfogását az egész ügyben sehol sem éreztem.

Elnök: Találkoztott ön ez ügyben Polónyival. Tanu: Igen. Többször találkoztunk és referáltam neki az ügyről.

— Nem emlékszik arra, hogy Ullmann küldte magát Polónyihoz, hogy nyerve meg őt az ügynek.

— Hát Polónyi véleményére és tanácsaira tényleg reflektálhatunk; — de hiszen ő kötve volt ahhoz, hogy a mi álláspontunkat akceptálja, mert hisz már jóval előbb elfoglalta ezt az álláspontot. De ez ügyben az akciót nem ő vezette.

Elnök; Arról nem tud, hogy Ullmann ugy nyilatkozott, hogy Polónyival már megcsinálta a dolgot?

— Nem.

Elnök: Itt van egy irat, amely arról szól, hogy provízió fejében a partbérleti ügyben 10,000 koronát adott ki a társaság.

— Erre vonatkozólag nem adhatok felvilágosítást.

Vázsonyi védő: Hogy magyarázza meg azt, tanu ur, hogy vele szemben a társaság legfőbb hivatalnokaival szemben Ullmann nagyobb discretióval viselkedik, mint a társaságon kívül lévő Heltai Ferenczel szemben.

Tanu: A társaság nagy hivatalnoki kara mellett előjöhett, hogy valamelyik ügyről egyik vagy másik hivatalnok nem tudott.

Lengyel Zoltán az ó-budai hajógyárra vonatkozólag kérdezi meg a tanut.

Elnök kijelenti, hogy ez nem tartozik ide.

Lengyel Zoltán: Tanu ur azt mondotta egy ízben, hogy Polónyi cserben hagyta a társaságot. Hogyan értette ezt?

Elnök: Erre nem kell felelni.

Ezután Szalágyi Aurél meghitelesítése következett.

Elnök: Sándor Pál kihallgatása következne de ő betegségevel kimentette megjelenését.

Vázsonyi ragaszkodik Sándor Pál beidézéséhez. Sándor Pál neki azt táviratozta, hogyha a bíróság távirati uton fogja őt hívni, meg fog jelenni.

Az ügyész: Teljesítendőnek véli Vázsonyi kívánságát.

Elnök ehhez nem járul hozzá, mire Vázsonyi ez okból semmiségi panaszt jelent be. — Ezután felolvassák Sándor Pál vallomását.

Ezután Ankovits bíró Müller Ottó vallomását olvassa fel, melyben Müller tudott róla, hogy Polónyi közben járt a partbérlet dolgában. Ezután az elnök szünetet ad.

Fél négy órakor a tárgyalást megnyitják.

Auer Vilmos vallja, hogy csak magán beszélgetésben hallotta, hogy 10.000 korona megnevezetlen célokra fordított összeg egy Smond nevű hivatalnok részére lett kiutalva, aki kiküldetésre ment.

Tárgyalás alá került a váradi villamos vasut ügye. Hűvös József igazgató helyettes vallja, hogy voltak peres ügyek melyekben Polónyi két esetben adott véleményt. Ezért 3000—3000 koronát kapott. Ezután az elnök kérdi.

— Akadtak olyan ügyvédek, akik nem vállalták el a társaság ügyét.

— Többek között Vázsonyi.

Benedek Sándor közigazgatási bíró elmondja, hogy Polónyi járt nála a villamos vasut ügyében és akkor úgy informálta őt, hogy ellenkezett a pénzügyi bizottság határozatával.

Végül Jelinek Henrik a budapesti közúti vaspálya igazgatója vallott. Vallomása jelentéktelen.

A tárgyalást fél nyolc órakor mára halasztotta az elnök.

Orvtámadás Fetser Antal püspök becsülete ellen.

Ma volt a második tárgyalás abban a perben, melyet Pázmány Mariska indított Fetser Antal fsz. püspök, püspöki helynök, nagyváradi kanonok ellen gyermektartási díj iránt.

Ez ügyben az első tárgyalás április 2-án

voit, amikor felperes Pázmány Mariska tanukra hivatkozott, akikkel bizonyítani tudja, hogy ő belső viszonyt folytatott a püspök urral. Hivatkozott pedig a püspök ur édes anyjára, hogy ő gyakran ebédelt a püspök urnál s ebéd után a püspök ur édes anyja vitte fel neki a fekete kávé az emeleti szobákba.

Hivatkozott a felp. a püspök ur mostoha apjára, aki állítólag a püspök ur megbízásából az iratoknál levő szerelmes levelet adta át neki, Hivatkozott Lobodka Pál egyházfira, hogy többször jöttek és mentek együtt a templomból.

Hivatkozott Szabados Margit tanitónőre alperes unokabugára, aki által a püspök ur állítólag arany nyakláncot vétetett neki. A nyaklánc már nincs meg, mert a püspök ur visszakérte.

Hivatkozott Glatz Veronkára, a püspök ur unokabugára, kivel ugyanezeket kívánta bizonyítani.

Hivatkozott Dr Schweiger Ede ügyvédre, kit szerinte a püspök ur megbízott, hogy a Hillinger szőlőt részére vegye meg. Végül hivatkozott a püspök ur mostani s régebbi inasaira: Paróczay Vilmos, Szénási Pál és Mihele Péterre, akik szolgálatuk alatt felszolgáltak az ebédnél, melyeken ő is részt vett s 1907. novemberében ő foglyot hozatott be a püspök s ezeket sajátkezűleg becsomagolta és neki ajándékozta.

A járásbírósság elrendelte az összes, felperes által hivatolt a tanuk kihallgatását s tegnap foganatosította is azt.

Paróczay Vilmos volt inas 1905. szeptember 1-től, tehát a kritikus időben 1907. aug. 1-ig a püspök ur szolgálatában. Eskü alatt vallotta, hogy Pázmány Mariska soha sem étkezett náluk, pedig ezt neki tudnia kellene, mert ebéd alatt ő szolgált fel mindig. Kétszer fordult meg náluk Pázmány Mariska. Egyszer midőn segélyt kérni jött, s akkor ő nyitott ajtón át hallotta, hogy segélyt kért s a püspök ur elutasította s erre Pázmány Mariska bocsánatot kért s azonnal távozott. Más alkalomkor szintén kereste, de akkor nem találta a püspök urat.

Mihele Péter aug. 1-től szept. 15-ig volt inas a püspök urnál. Soha sem látta Pázmány Mariskát náluk. Esküt tett.

Szénási Pál szept. 15-től szolgál a püspök urnál mint inas. Egyszer látta Pázmány Mariskát, amikor az feljött az emeletre a folyosóra. Lépteket hallva, ő azonnal kilépett a folyosóra s ugyanakkor a püspök ur is kilépett a folyosóra utrakészen s még mielőtt megszólított volna Pázmány Mariska, a püspök ur kérdőre vonta, hogy mer egyedül feljönni? Mire Pázmány Mariska azonnal szó nélkül távozott s ő (az inas) lekísérte s a kaput utána bezárta. Pázmány Mariska soha sem ebédelt náluk, foglyot sohasem kapott.

Esküt tett Lobodka Pál egyházi, hogy sohasem látta a püspök urat a templomba együtt jönni Pázmány Mariskával. Együtt se távoztak soha.

Mórent György 83 éves, a püspök ur mostohaatyja vallja, hogy sohasem bizta meg a püspök ur őt, hogy levelet adjon át Pázmány Mariskának. Felolvastatott előtte a kérdéses, Pázmány Mariska által bemutatott szerelmes levél. Tanu tagadja, hogy ezt a püspök ur írta volna, irásához nem is hasonlít. Pázmány Mariskát nem is ismeri. Esküt tett.

Szabados Margit tanitónő eskü alatt vallja,

hogy ő nem vett felperes részére nyakláncot, sőt seha életében ékszert nem vett.

Glatz Veronka eskü alatt vallja, hogy egyszer látta náluk Pázmány Mariskát, amikor az ő nagyanyjával (a püspök ur édesanyjával) beszélt, de akkor a püspök ur otthon sem volt.

Dr Schweiger Ede ügyvéd vallja, hogy őt a püspök ur sohasem bizta meg szőlővásárlással. A Hillinger féle szőlőről hírből sem hallott.

Végül kihallgatták a püspök ur édesanyját. Pázmány Máriska volt náluk néhányszor 5 év alatt, de sohasem találkozott, tudtával, a püspök urral. Vele beszélt csak s házbérre s más címenek segélyt kért. Felperes nem kívánta, hogy tanu esküt is tegyen s így az mellőztetett.

Ezzel véget ért a szenzációs ügyben a bizonyítás, melynek végeztével felperes ügyvédje dr Rozvány Jenő kijelentette, hogy tekintettel arra, miszerint a bizonyítás részéről semmi tekintetben sem sikerült, nem tehet egyebet, mint kéri az alperes: a püspök ur eskü alatti kihallgatását.

Fetser Antal püspök ur ekkor megjelent a bíróság előtt s késznek nyilatkozott, hogy esküt tesz arra, hogy Pázmány Mariskával sem a kritikus időben, sem azelőtt, sem azután nem érintkezett. Sőt esküdni kész arra is, hogy soha senkivel sem. A bíró megszövegezte az eskü szövegét, melyre a püspök ur letette az esküt.

A bíró a tárgyalás alapján meghozta s kihirdette az ítéletet, melynek alapján Pázmány Mariskát pervesztesnek nyilvánítja.

Ez a tárgyalás előadása annak az ügynek, mely úgy jogászai, mint pszichológiai tekintetben szenzációs.

A tárgyalás egész folyamán jelen volt Pázmány Mariska, a felperes. Alacsony, vézna leány, rendkívül energikus vonásokkal, villogó éles tekintet szemekkel. Az egész tárgyalást szótlanul hallgatta végig. A tanuk reája kedvezőtlen vallomásaira, arcán semminemű meglepetés nem látszik. Ugy látszott a kedvezőtlen vallomásokra el volt készülve. Egy honvéd őrmester leánya, özvegy anyjával s nővéreivel él. Több mint két év óta általánosan ismert alakok mindenütt a honnan segélyt remélhettek. Elképzelhető, mily helyzetbe került e társaság, midőn egyik tagjának, a felperesnek jeherberesésével látták, hogy elvesztették a társadalom segélyét, melyből éltek. Már az év elején kísérletet tettek levélben, hogy Fetser püspök urtól pénzt csikarjanak ki, az ügy rendezését sürgetve, mert különben az ügy kényessé válhatik.

Bámulatos azaz erkölcsi erő, melylyel a püspök ur a kísérleteket visszautasította. Visszautasította azt a kísérletet is, midőn Pázmányék végül ügyvédjüket küldték oda, hogy felajánlott egyezséggel próbáljon szerencsét. S inkább kész volt elviselni a gyanut, melyet az első tárgyalás után nemcsak a helyi, hanem a fővárosi lapok is ellene szórní iparkodtak. Magas állásában e gyanu lesújtó lehetett rá nézve s csak erős fizikumával, nagy lelkierejével volt képes azt elviselni, de rendületlen volt mindvégig e küzdelemben. Hála az Isteni Gondviselésnek, hogy ma oly fényes győzelemhez juttatta.

A rendőrségi sajtóiroda jelentése.

Ennek az ügynek folytatását képezi a rendőrségen Pázmányék manőverének leleplezésére

megindult nyomozás, melyről a rendőrségi sajtóiroda a következőket jelenti:

Fetser Antal nagyvárad i. szert. püspöki helynök a rendőrségen feljelentést tett özv. Pázmány Lajosné és Mariska nevű lánya ellen azért, mert nevezettek avval rágalmazták, hogy Pázmány Mariska 1908. évi január 25-én született leánygyermekének a püspök a természetes atyja, úgy a leány, mint az anya több levélben a püspököt apai kötelességei teljesítésére szólították fel, sőt a gyermek születése után több ízben pénzt kértek tőle, szóval a püspököt a botránytól való félelmében meg akarták zsarolni. Fetser püspök az anya és leánya manipulációjának nem engedett s egyáltalán nem is reagált a záróló kísérletekre. Ekkor Pázmányné dr Rozvány Jenő ügyvédhez fordult, aki eleinte békés uton próbálta az ügyet elintézni, mikor azonban Fetser püspök kijelentette, hogy őt ilyen címen egy krajcár erejéig sem lehet megszarolni, Pázmány Mariska havi 200 korona gyermektartási díj iránt a püspököt a Nagyvárad városi kir. járásbíróságnál beperelte.

A rendőrség által megejtett nyomozás során megállapított, hogy Pázmány Mariska csupán egyszer-kétszer fordult meg a püspök házában rövid időre, ekkor is könyöradományt kért a püspöktől, aki egyszer-kétszer kisebb összegeket adott is Pázmányéknak, miután azonban az általa kiküldött apácák azt jelentették, hogy Pázmányé s 3 felnőtt leánya *dologtalanságban henyélnek s valósággal üzletszerűen gyártják a könyöradományt kérő leveleket, komoly munkára nem hajlandók, — a segélyezést beszüntette.* Többször megkísérelte Pázmány Mariska a püspök házába bejutni, de minden alkalommal kiutasított. Az általa hivatkozott tanuk teljesen megcáfolták azon állítását, hogy a püspökkel benső szerelmi viszonyban volt, hazugság azon előadása, hogy a püspöknél többször ebédelt volna, sőt a nyomozat során megtartott helyszíni szemle során konstatálva lett, hogy Pázmány Mariska sohasem volt a püspök emeleti lakosztályában, annál kevésbbé hálószobájában, melynek fekvését s butorzatát a valóságtól teljesen eltérően írja le. Miután a városi járásbíróság előtt mai napon megtartott tárgyalás után hozott ítélettel Pázmány Mariska keresete el lett utasítva, *késztelen, hogy Pázmány Mariskának mástól született a gyermeke, nem a püspöktől s ők csupán azért neveztek ki a püspököt a gyermek természetes atyjának, hogy a püspököt a nyilvános botránytól való félelmében fizetésre kényszerítsék: a rendőrség zsarolás kísérletének vétsége miatt úgy Pázmány Lajosné, mint Pázmány Mariska ellen megindította a bűnvádi eljárást.*

A zsarolók letartóztatása.

Tegnap este a rendőrség bűnügyi osztályának vezetője Eleméry Ferenc tb. főkapitány a feljelentés alapján Pázmány Lajosné és Pázmány Máriát kihallgatta. A kihallgatások este 8 óráig tartottak. Ez alatt oly terhelő körülmények merültek fel Pázmányék ellen, hogy Eleméry úgy özv. Pázmány Lajosné, mint Pázmány Máriát letartóztatta. A letartóztatott egyének előbb tiltakoztak a letartóztatás ellen, később azonban megnyugodtak. A tegnapi viselkedésük arra enged következtetni Pázmányéknak, hogy rövid időn belül be fogják ismerni zsarolási kísérletüket.

UJDONSÁGOK.

* **Személyi hír.** Dr Lányi József tiszmini püspök, nagyvárad i. kanonok tegnap Erdélybe utazott, hol segíteni fog a bérálásnál Majláth püspöknek. A bérálás május elsején Csik-somlyón kezdődik s három hétig fog tartani.

* **Rendkívüli városi közgyűlés.** Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága márciusban akként határozott, hogy az ingatlanok értékemelkedéséről szóló szabályrendeletet rendkívüli közgyűlésen tárgyalja. Most már a szakbizottságokon keresztülment a szabályzat-tervezet s a törvényhatóság holnap, április 30-án délután 3 órakor tartandó rendkívüli ülésén foglalkozik a nagyon fontos, a polgárokat mélyen érintő szabályzattal.

* **Uj király-himnusz.** Husvétii számunkban megírtuk, hogy dr Szemethy Géza peceszőlősi plebános király-himnuszot írt és azt megzenésítve a kabinet irodához küldötte fel oly kérés kapcsán, hogy azt a katonaságnál honosítsák meg s azzal a jelenlegi Gotterhaltét helyettesítsék. Forrásunk szerint a kabinetiroda a kérelmet elutasította. E hirt a fővárosi sajtó is közölte. Utána jártunk a dolognak és meggyőződünk róla, hogy az informáló nagyon téves adatokat tudott meg s azt mint valót híresztelte. A tény ugyanis az, hogy dr Szemethy Géza írt egy király-himnuszot, ezt azonban nem a kabinet irodába, hanem a miniszteriumba terjesztette fel az illetékes hatóság, hogy az új himnuszot az iskolákban rendeljék el. A miniszteriumból még ez ideig nem jött ez ügyben válasz. Ebből keletkezett a multkori — jókora kővér kacsá.

* **Kinevezés.** A földmivelésügyi miniszter Biharvármegye központi járására Martos Gyula nagyvárad i. püspöki intézőt megbizta a gazdasági tudósítói tiszttel.

* **A jogügyi bizottság ülése.** Egy sereg szabályrendelet kerül ki a városi hivatalok utvesztőjéből s a jogügyi bizottság elé kerül. Nagyvárad város jogügyi szakbizottsága ma, április hó 29-én, szerdán délután 3 órakor ülést tart, amelyen az új lakbér-szabályzat tervezetét, a kapuzárásról, a fegyvertartásról, a gépkocsik közlekedéséről, a tűzoltóság szervezetéről és a sütőműhelyekről szóló szabályrendelettervezeteket és özv. Tullics Józsefné kérényét tárgyalják.

* **Magyar fölíratok az iskolákon.** A mult évi iskolai törvények értelmében minden iskolán kötelesek az iskola fenntartók magyar fölíratot alkalmazni, ami mellett azért megmaradhat a más nyelvű felirat is. A két feliratnak azonban úgy kell elhelyezve lenni, hogy a magyar fölírat első helyen és nagyobb, feltűnőbb betűkkel legyen írva, míg a más nyelvű csak második helyen és kisebb betűkkel szerepelhet. A törvény eme kívánalmait már a legtöbb magyar iskolán foganatosították is. A román nemzetiségű iskolákon azonban ha foganatosították, az rendszeren úgy történt, hogy a román felirat van első helyre téve. Így jelenleg a beéli járásban Kislak és Siád községekben is így történt. A főszolgabíró felszólította az iskola fenntartóit, hogy cseréljék fel a feliratokat. E felhívást azonban ismétlés dacára sem teljesítették, mire a főszolgabíró az esetet bejelentette az alispánnak.

* **A bettermentről szóló szabályzat.** Az ingatlanok értékemelkedése után fizetendő illetékekről szóló szabályrendeletet vette tegnap délután tárgyalás alá Nagyvárad város pénzügyi bizottsága. A márciusi közgyűlésen ugyanis dr Hoványi Gyula törvényhatósági biz-

tag több lényeges kifogást emelt s a törvényhatóság ez okból visszaadta a szabályrendeletet a tanácsnak. Hoványi Gyula kifogásolta ugyanis, hogy az értékmegállapítás ügyében beadott felebbezések elbírálásában ne vegyen részt a városi mérnöki hivatal, s kívánta, hogy az illeték lefizetését ne tegyék kötelezővé, hanem annak 5 százalékát fizethessék az illetők. Kívánta továbbá, az értékmegállapításnál az effektív értéket vegyék, a százalékot szállítsák le s az egész szabályrendeletet csak bizonyos időre próbaképpen hozzák be. A polgárok, ha az értékelkedést előmozdító ok megszűnik, értékesítkedés címén visszatérítse a fizetett illetékeket a város; ha a tulajdonos nem fogadja el az értékmegállapítást, a város jogosult az ingatlant azon összegben megváltani s az illeték kötelezettségre nézve a »közlemben« szó helyett a »szomszédságot« tegyék s csak ez legyen köteles illetéket fizetni. A főmérnök Hoványi javaslatának csak egy részét fogadja el. Hosszas vita indult meg, amelynek során dr. Hoványi Gyula erős érvekkel védte az általa javasolt módosítások igazságát. A szakbizottság a szabályrendeletet azzal a módosítással fogadta el, hogy a felebbezéseknél a mérnöki hivatal nem fungálhat s az illeték fizetésének határidejét 10 évben állapította meg.

* **A gyermeknap jövedelme.** A Gyermekvédelmi Liga nagyváradai fiókja tegnap délután ülést tartott a városházán Glace Antal főispán elnöke alatt. A liga országos központja ugyanis megkereste a nagyváradai fiókot, hogy az áprilisi gyermeknapokon Nagyváradon begyűlt összeg felét az itteni jótékony intézmények között gyermekvédelmi célokra ossza ki. A liga tegnapi ülésén az elnök beszámolt az itteni gyűjtés eredményéről, amely szerint Nagyváradon 4827 kor. 47 fillér gyűlt be, amelyből a csekély kiadást levonva, tisztán marad 4732 kor. 47 fillér. Ennek felét, 2345 koronát, a tegnapi ülésen a liga választmánya a következőképp osztotta szét: a Fehér Kereszt-Egyesület nagyváradai csecsemő tejesztő intézetének 500 kor., a »Gyermekbarát« nak 500 kor., a Bihar megyei Nőegylet Erzsébet Árvaházának 100 kor., az íz. nőegylet árvaházának 100 kor., az ág. ev. nőegylet jágmoldájának gyermekvédelmi célra 100 kor., a Napközi Otthonnak 145 kor., a gyermekkórház ambulans betegek részére gyógyszerekre 300 kor., a tüdőbetegek dispenseir részére gyermekeknek 100 kor., a gyermekmenhely bizottságának a zülött gyermekek részére 500 korona. Megjegyzendő, hogy az egész országban egyedül Nagyvárad azon város, amelynek részére az orsz. liga a gyermeknap alkalmával befolyt jövedelem felét humanitárius célokra átbotcsátot a. Kilátásba helyezte az orsz. liga, hogy jövőben is a helyi jótékony egyesületeket a befolyó jövedelemből támogatni s segíelyezni fogja. Azonkívül az orsz. liga felállítja helyben az inasotthont és husz zülött leánygyermek részére internátust fog létesíteni.

* **Feltört templomok.** A margittai járásból tudósítónk egyszerre két templom-betörésről ad hírt. Az egyik betörés a nagyhéten történt. A margittai református templomot törték fel ismeretlen tettesek és elvittek 5 koronát. A másik templom-betörés Felsőbrány községben történt, ahol a görög-keleti templomnak ablakát törték fel éjjel. Itt előbb kőbor cigányokra gyanakodtak, később azonban megállapították, hogy a tettes az elbocsátott harangozó volt. A csendőrség nyomoz mindkét esetben.

* **Halálozás.** Fetry József mezőtelegdi máv. főraktárnok, élete 52. évében tegnap, hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése holnap, ápril 30 án délután fél 3 órakor lesz a mezőtelegdi pályaudvartól.

* **Kik akarnak állatorvosok lenni.** Közhírre teszem, miszerint a budapesti m. kir.

állatorvosi főiskolában az 1908—1909. tanévben betöltendő helyekre a m. kir. honvédelmi miniszter ur leirata értelmében pályázat nyitott. A pályázati határidő 1908 július hó 1-ig. A pályázatra vonatkozó feltételek hivatali helyiségben (városháza II. em. 30. sz. ajtó) a hivatalos órák alatt megtekinthetők. Nagyvárad 1908. évi április hó 20. Darvassy Lajos, katonai tanácsnok.

* **Vesztett kutya garázdálkodása.** Vasárnap délután a Gilányi-uton, Bott György rendőrelenőr házában Schlesinger Lajosnak egy kis ölebe megveszett és Máté Zsuzsánát megmarta. A veszett kutya több háziállatot is megmarta, mire lebunkózták. A megmarta egyént a Pasteur intézetbe szállították fel. A ház szomszédságában levő összes kutyákat és macskákat összefogdosták és a gypmesterhez szállították ki.

* **Az alkohol.** Puje Gligor sebési lakos vasárnap nagyon mélyen belemerült az alkoholba és így nehéz fejjel indult a hazavezető utnak. Utja a Petrósz nevű patakon vezet keresztül, melyen a hidat egy keskeny deszka helyettesíti. A részeg ember a deszkán egyensúlyt veszített s beleesett a vízbe, ahol halálát lelta.

* **Magyar ember gyilkossága Amerikában.** A Bihardiószegről Amerikába vándorolt Szabó István gyilkossága ügyében megkezdtek a tárgyalást. A tárgyalás során kihallgatta a bíróság úgy a gyilkost, mint a megölt ember feleségét. A kihallgatások alatt Szabó István azt vallotta, hogy ő nem akarta megölni az embert, azonban az asszony azzal fenyegette, hogy ha nem lövi le, akkor majd megfogja mérgezni őt. Az asszony meg épen az ellenkezőjét vallotta és azt mondta, hogy a gyilkosságról ő nem tudott s Szabó István azt azért követte el, hogy szerelmével háborítatlanul ostromolhassa őt. A bíróság a bizonyítékok beszerzése végett a tárgyalást júniusra halasztotta.

* **Mozi-kert.** A Mozi-kert lesz Nagyvárad publikumának legkedvesebb s kétségtelenül legnépszerűbb szórakozó helye a nyáron. Az Edison mozgófénykép színház ugyanis szombattól kezdve gyönyörű, árnyas kerthelyiségében, a híres Bazár-kertben fogja az esti mozgófényképes előadásokat tartani csekély belépődíj mellett. A Mozi-kertben elsőrendű, elegáns vendéglői kiszolgálás lesz igen mérsékelt árákkal. Az Edisonban tegnap mutatták be ragyogó sikerrel az új műsort, mely csak péntekig lesz látható. A nagyváradai mozgófényképek még műsoron maradnak az óriási érdeklődés folytán ami e szenzációs felvételek iránt nyilvánult.

* **Gazdátlan csikók.** Az olasz-i kerültő ma bitangáságban talált három darab csikót. Igazolt tulajdonosa átveheti a rendőrségen 14 napon belül, mivel a fenti határidőn túl el fog árvereltetni.

* **Typhus és egyéb fertőző betegségek terjedését megátolja a buziásfürdői »Phönix« gyógyviz élvezete, mivel annak szénsavtartalma és vegyi összetétele az emberi szervezetre nemcsak üdítőleg hat, de ellentárolóképességét nagyban emeli, a vérkeringést szabályozza és fokozza és a bacillusok tovatérését megakadályozza. — A buziásfürdői »Phönix« gyógyviz kellemes kissé savanykás ízű és borral egyítve rendkívül üdítő asztali viz. A buziásfürdői »Phönix« viz kapható gyógyszertárakban, drogeriákban és minden jobb fűszerüzletben.**

x MOLNÁR H. Bémer-téri cukrászdájában állandóan 2-szer naponta friss Mignon kávéhoz való sütemények és tea-sütemény kapható. Telefon 395.

SZÍNHÁZ.

Heti műsor.

Szerda: Nóra. (Márkus Emma vendégfellépése.)

Csütörtök: Varázskeringő.

Péntek: Vig özvegy (új szereposztással.)

Szombat: Nagymama (új betanulással.)

Vasárnap d. u.: Milliárdos kisasszony, este:

Két házasság.

Nászinduló.

Márkus Emilia második fellépése: vagyis a második telt ház. Márkus Emilia volt természetesen az érdeklődés központja. Az ő művészetének külső eszközei most sem tévesztették hatásukat: hódító megjelenése, kellemes organuma, — játékbeli nagy rutinja általános nagy tetszést arattak. Kár, hogy a vendégművésznőnek nem minden jelenete tette a természetesség benyomását. A második felvonás végének s itt-ott néhány más jelenetek érzélgőssége tulságos mesterkéltiséggel s az éneklő hanghordozással teljesen elveszett. Ellenben pompásan sikerült eleganciájával, finomságával ugyancsak a II. felvonásban a vendégművésznő és Tóth Elek páros jelenete, valamint a megkapott a művészi kidolgozás finom részleteivel és erőteljességével a negyedik felvonás.

A vendégművésznő mellett itteni partnerei is kiváltak. Tóth Elek jó izlése és eleganciája tökéletesen érvényesült a darabban. Beregi Sándor az esetlen zongoraművészt játszott kitérő jellem festéssel. Kivált Angyal Ilka is. A rendezés Tóth Elek kiváló gondosságát dicséri, a bámulatosan hosszú kinyult felvonások pedig nem kevésbé dicsérik a közönség türelmét.

TÁVIRATOK.

Samassa János lemondott.

Budapest, ápr. 28. Samassa János országgyűlési képviselő mandátumáról lemondott. Justh Gyula már intézkedett is az új választás foganatosításáról. A lemondását egészségügyi állapotával indokolja a képviselő.

Vilmos császár Erzsébet emlékeiért.

Berlin, ápril. 28. A német császári család már a múlt szombaton elhagyta az Akhilleiont és elutazásáig a Hohenzollern marad. A Hohenzollern május 2-án éjjel vagy 3-án reggel indul el és érinteni fogja a Santa Muraloni szigetét, a régi Itáliát. Vilmos elhatározta, hogy a Heine-szobor helyé e más szoborművet fog állítani, amely Erzsébet királyné emléket fogja megörökíteni. A császár Herter Ernő tanárt bízta meg az emlékmű elkészítésével. Herter készítette annak idején Erzsébet királyné megbízásából a haldokló Akhilles szobrát is.

Bogdanovics és az államtitkár esküje.

Bécs, ápr. 28. Szerényi és Popovics államtitkárok, valamint Bogdanovics Lucian püspök patriarkai adminisztrátor ma délelőtt 10 órakor tették le a bécsi Burgban a titkos tanácsosi esküt a Fel-

ség kezébe. Az eskütétel után az új litkos tanácsosok magánkihallgatáson köszönték meg a felségnek a kitüntetését.

EGYESÜLETEK.

A Népnevelési egyesület számadása.

A Biharmegyei Népnevelési Egyesület a hazai missziót teljesítő kulturintézmény — számvizsgáló bizottsága Mezey Mihály kir. közjegyző, számvizsgáló elnök buzgó vezetésében a legszélesebb terjedelmű alapon vizsgálta meg a Népnevelési egyesület számadásait s azt minden tételében helyesnek találta. A számvizsgáló Vasady Lajos kir. tanfelügyelő, mint az egyesület ügyvivő alelnöke is jelen volt. Az egyesület számadásait lényes eredménnyel zárta le, amennyiben a múlt évben alapítókijét 1649 korona 70 fillérrel gyarapította. Ezen gyarapításhoz nagyban hozzájárulnak a minden nemesért lelkesülő kath. főpapjaink, amennyiben az elmúlt évben 500 korona alapítványt tettek az egyesület céljaira. Szintén mint új alapítványt ki kell emelnünk Vasady Lajos kir. tanfelügyelő, ügyvivő alelnök gyűjtését, melyt indítványára a magyar történelem és hazai földrajzban kiváló előmenetelt tett tanulók számára egyelőre 400 koronában, mint alapítványt helyeztek el.

MULATSÁG.

A bihariószegi fürdő megnyitása.

Bihariószegen nagyban készülnek az ottani fürdő megnyitási ünnepélyére. A szokásos ünnepély táncmulatsággal fog végződni. A fürdő megnyitás május 3-án lesz, s az iránt az egész Ermellék nagyban érdeklődést nyilvánít. — A gyógyhatású kénfürdő iránt különben az utóbbi időben az ország távolabbeső részein is érdeklődnek.

Igazságszolgáltatás.

A dánosi bünpör.

A tegnapi tárgyalásra újra nagy közönség gyűlt egybe Pestmegye székházának a nagytertermében. A tegnapi nap leginkább érdekesség nélkül való tanúk meghallgatásával telt el, csak egy déltel Szőke Zsigmond pusztavacsi intéző kihallgatása vonta inkább magára a közfigyelmet.

Az elnök fél tíz órakor nyitotta meg a tárgyalást.

Az első tanu Heli József egerszalóki kocsmáros. A cigányokat mindannyit névszerint ismeri, mert őszől tavaszig Eggerszalókon voltak. Nagy nyomorban voltak s adott nekik kölcsön hetvennyolc forintot.

Ekkor Lakatos Rózát szembesítik a tanuval. Nem ismeri, de látta a faluban.

Az egyik védő megkérdezi a tanut, hogy ismeri-e Kolompár Balog Tutát?

A tanu gondolkozik.

Tuta: Én nem voltam ott József bácsi! (Nagy derűtség.)

A következő tanu Molnár János egerszalóki hegyőr.

Az elnök: Mikor voltak ott a cigányok?

A tanu: Szeptemberben egy hetedikén-nyolcadikán jöttek és április közepéig maradtak.

Az elnök: Ismeri őket?

A tanu: Igen.

A tanu sorra megnevezi a cigányokat.

A következő tanu Fekete János egerszalóki földműves. Ismeri az összes vádlottakat Kolompár Balog Tuta, Lakatos Kácsi és Lakatos Róza kivételével.

Molnár Gyula egerszalóki vegyeskereskedő is ismeri a cigányokat; tartoznak is neki. A cigányok egy részét megismeri.

A védelem két tanut jelentett be, akik igazolni tudják, hogy a cigányok a gyilkosság idejében Felsőbányán dolgoztak.

Az egyik Dankó János felsőbányai gazdálkodó. Lakatos Kuna hivatkozott rá.

A tanu nem emlékezik Kunára. Dolgoztak ott cigányok többen is, de csak szénát hordtak mindannyian.

Elnök: Mikor kaszáltak?

Tanu: Péter-Pál előtt kaszáltunk. Péter-Pál után már arattunk. Egy napig nálam dolgozott.

Szőke Zsigmond uradalmi intéző Pusztavacson a gyilkosságot követő napon egy csóztól hallotta, hogy egy vágató kocsi ment a körösi országúton. A kocsin ülők beszélgettek:

— Ejnye, de világít ez a csárdal — mondta az egyik.

— Tulságosan világít! Még a nyakunkra jöhetnek!

Védő: Hallotta, látta, hogy a pusztavacsi csendőrök megfélemlítették a kis Lakatos Rózát?

Tanu: Nem. Szépen beszéltek vele és vallott is. A cigányok letartóztatása után látta, hogy Surányi Ignác keze meg van pörkölve.

REGÉNYCSARNOK.

TÉVUTON.

Regény.

Írta:

ALESSANDRO SCARPA.

(Folytatás.)

(52)

A nap leszállt — világosság és árny egybefoly — a nap meghalt, az éj még nem állt be. A Szt. Péter templom mögött izzó vörös foltok láthatók, mint egy kialvó tűz után.

— Vizontlátásra ma este Elliséknél kiáltják a hölgyek Siegburg után, ki köszöntve a kocsitól távozik.

A kocsik a Pinción lefelé robognak, a Villa Medici mellett el, lefelé, lefelé, Róma szíve felé. Az esti léget rendszeretlen zugás tölti el — mint egy nyugtalan folyamé, mely a tenger felé törekszik.

IX.

Mr. Ellis és Lady Julia Ellis — mint gróf leánya, megtartotta címét — óriás vagyonnal és nagy összeköttetésekkel rendelkező angolok, már évek óta a hideg évszakot Olaszországban szokták tölteni, mivel Lady Julia nem bírta túrni az északi éghajlat teleit. Korábbi éveiben sokat beszéltek tulzottságáról; most igen öreg dáma már, fehér hajjal, kifogástalanul szabályos vonásokkal és igen kővér karokkal. Mint minden angolnő, minden ünnepélyes alkalommal szenvedélyvel visel kivágott ruhát s hozzá halvány rózsaszín, vagy fehér struccotlat a fején.

Férje, Mr. Ellis, fiatalabb nálánál, igazi angol, nemes vonású, szép arccal bir, rövidre nyírt pofaszakállt visel és festőileg lengő, hosszú fehér hajjal. A céle kissé Mendelsohn Boldogére emlékeztet, a mire igen büszke. Ezenkívül még egy dologgal büszkélkedik: nejevel — kit annak idejében IV. György király nagyon bámult, és egy régi esernyővel, mert — azt Mendelsson egykor kölcsön kérte tőle.

Előszeregettel játszik a concertinán és hetenként egy nagy zeneestélyt ad.

Azon este, midőn Jatinskyék először voltak megjelenendők Ellisnél Tulpin, ama bizonyos orosz dilettáns-lángész, ki a zenei háttérrel komponálta volt az Ilsenberg-féle élőképekhez, egy operát készült előadni, mit francia szöveg-gel egy orosz népdal alapján szerzett.

Természetesen azon oroszokhoz tartozik, kik mérvnélküli előszeregeteket minden iránt, a mi szláv, azon szerény óhajással egyesítik,

hogy mindenütt a hol megjelennek, született Párisnak tartassanak.

A nagy zongora zugott kezei alatt. Különböző kedves régi ismerős az Offenbach-féle operettekől, a tremolandók oceanján ringatódva köszöntötte a hallgatók füleit. Időnként Tulpin magyarázólag belekiáltott a hallgatóságba: »A cár beszél, «...» a bojár beszél, «...» a paraszt beszél, «...» vagy pedig: »a szél fúvottése a Kaukaszban«...» a Terek folyam hullámzása«...» stb.

Mr. Ellis, ki szent hittel csüngött az operán, olykor felfoházkodott: — Remek csodaszerű! Ezt az operát ki kell dolgoznia — ez nem maradhat töredék!

— Dolgozni! — sóhajtott Tulpin finom gunnyal, — dolgozni! Ez már nem az én dolgom... Mi eszünkkel rendelkezünk, de a munkát, hm... hm... a munkát másoknak hagyjuk. Gondolja meg, hogy a kótát alig ismerem — valóban, alig ismerem, — ismétlé, leirhatatlan meglepéssel.

Erre megegyezzer végigrohant a rezgő, nyögő, zugó billentyűkön s Mr. Ellis még egyszer elkiáltotta magát:

— Bárulatos! — s hamarjában Mendelssonnal hasonlította össze, mit Tulpin, ki a jövő zenéjének iskolájához tartozott, szörnyen rossz néven vett.

(Folyt. köv.)

KÖZGAZDASÁG.

Értéktőzsde.

— Délután 4 órakor. —

Budapest, ápril. 28.

Osztrák hitelrészvény	—	—	626.26
Magyar hitelrészvény	—	—	734.75
Leszámitoló bank	—	—	403.—
Rimamurányi	—	—	509.25
Osztrák m. államvasuti részv.	—	—	644.50
Közuti vasut	—	—	528.50
Városi villamos vasut	—	—	282.50

A gabonatőzsde határidői.

— Délután 4 órakor. —

Budapest, ápril. 28.

Buza okt.	50 kilogrammonként	11.81
Buza ápr. 1908	—	8.51
Rezs ápr.	—	12.57
Zab ápr.	—	91.11
Tengeri máj. 1908.	—	7.36

Hivatalos árfolyamok.

A budapesti áru- és értéktőzsde 1908. ápril. 28.

Magyar arany járadék 4 száz.	—	—	109.25
Magyar koronajáradék 4 száz.	—	—	92.—
Magyar koronajáradék	—	—	81.25
Magyar földteherment. kötvény 4. sz.	—	—	92.—
Horvát-szlavon földteherment. kötvény	—	—	95.—
Magyar nyerevény sorsjegy kölesön	—	—	185.—
Tisza-szab. és szegedi sorsjegy kölesön	—	—	140.—
Osztrák járadék papírban	—	—	91.57
Osztrák járadék ezüstben	—	—	96.57
Osztrák járadék aranyban	—	—	113.75
Osztrák korona járadék	—	—	29.55
1860. osztr. államsorsjegyek	—	—	146.—
Osztrák magyar bankrészvény	—	—	1780.—
Magyar hitelbank-részvény	—	—	638.50
Osztrák hitelbank-részvény	—	—	260.75
Osztrák magyar államvasuti részvény	—	—	695.50

Karácsonyi vásár. Nagyváradon az idei karácsony előtt egy bizottság, melynek élén Glac Antal főispán áll, karácsonyi vásárt akar rendezni a magyar házi-, nép- és iparművészeti termékekből. A bizottság felkéri a kereskedőket, hogy május 31-ig jelentésbe, hogy ki és milyen tárgyakkal kíván résztvenni a vásáron. A karácsonyi vásár jövedelme a »Gyermekbarát«-egylet lesz, mely a vásárt rendezi.

A szerkesztésért felelős.
Dr. VUCSKICS GYULA.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban.

SZENT LÁSZLÓ KÖNYVNYOMDA

Nagyvárad, Szilágyi Dezső-u. 3. szám.

Művek

folyóiratok, hírlapok,
vonalzatok,
gazdasági nyomtatványok,
egyházi, községi
és egyéb
hivatalos nyomtatványok,
körlevelek,
levélborítékok.

Elvállal és készít:

izléses kivitelben
mindennemű

nyomdai munkákat

jutányos árak mellett.

Vidéki rendelések gyorsan és pontosan eszközöltetnek.

Levélfeljek,

számlák, falragaszok,
báli meghívók,
táncrendek, étlapok,
naplók,
palackfeliratok,
névjegyek,

gyászlapok
stb. a nyomdai szakba
vágó nyomtatványok
készítése.

A lat. és gör. szert. kath. egyházmegyei nyomtatványok

raktára.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban.

SEBŐ IMRE

könyv-, zenemű-, papir-
írószerkereskedő ajánlja
dusan felszerelt raktárát a
magyar német francia és angol iro-
dalom összes termékeiből, nemkülönben dus választéku raktárát

papir és írószerekben

legjutányosabb árak mellett.

Pontos kiszolgálás.

GÖZFÜRDŐ. GYÓGY- -- FÜRDŐ-OTTHON. --

Nem kell a **rheuma. csuzos, köszvényes bajok** gyógyítása miatt a drága fürdőket felkeresni. Otthon biztonságban, pontosabban fürösztheti gőzben, vagy gyógynövény forrázat gőzében mindenki fájdalmas tagjait a **RYTKÓ-féle szabadalmazott**

gőzfejlesztő készülékkel.

Ezen készülék a beteg testrészekre alkalmazza közvetlenül a gyógyító gőzt és az ott esetleg évek óta fennálló csuzt. rheumát, köszvényt megszünteti teljesen. A gőzök hőfoka látható a hőmérőn és így mindig ellenőrizhető. A fejlődött gőz csak helyileg hat, nem okoz fejszédülést, roszullétet, vagy nehéz légzést stb. Bővebb felvilágosítással, 1 kor. helyeg beküldése elenében szívesen szolgál a feltaláló.

Egy fürdőhöz szükségeltető teljes gőz 4 fillérbe kerül. 1-150
Egészségi cipők, valamint izzadság szívó talpbetétek is itt kaphatók. Megtekinhető a feltalálónál:

Rytkó Viktor

Jelenleg **NAGYVÁRAD, Nagyteleky-utca.**

Hirdetések a legjutányosabb árban
vétetnek fel e lap kiadóhivatalában.

Uj 100 koronás

I. FERENCZ JÓZSEF
jubilleumi aranyérem napi
árfolyamon kapható
a „Magyar Bank”
részv. társaságnál.

A NAGYSZEBENI ÁLTALÁNOS TAKARÉK- PÉNZTÁR JELZÁLOGKÖLCSÖNEI.

A Nagyszebeni Általános Takarékpénztár (Nagyszében) ad félévi tőkét és kamatokat magukban foglaló egyenlő részletekben teljesen törleszhető jelzálogkölcsonöket és pedig 10, 15, 18, 23, 25, 27 1/2, 32, 35, 40, 41, 44 1/2, 50 évi törlesztésre.

Kölcsonkérvényeket elfogad: **Breitenstein Frigyes, Bethlen-utca 9.**, ki egyszersmind bővebb felvilágosítást is nyújt.

Nagyvárad város

VILLAMOS MŰVE

Iroda és raktár: **NAGYVÁRAD, Vártér 1.**

Hosszas kísérletek után forgalomba hoztuk a

Wolfram lámpát

melynek áramfogyasztása az izzólámpával szemben **75** százalék **megtakarítást** mutat fel. 40 gyertyás **Wolfram** lámpa **darabja 5 kor.** 60 gyertyásé **5 kor. 50 fill.**

Sima izzólámpa dbja 72 fillér,
tehát 5 százalék kartell áron alul.

Mindennemű **izzólámpa különlegességek,** fényképes **izzólámpák,** ugyancsak **5** százalékkal **kartell áron alól kaphatók.**

Csillárok,

izzólámpák

állandóan nagy választékban kaphatók a villamos telepen külön e célra épített nagy

csillir-raktárunkat megtekintésre ajánljuk.

Ugyanott állandóan raktáron tartunk

villamos motorokat

1. léertől 12 léertől minden nagyságban.

Elvállaljuk

villamos világítási

és erőátviteli berendezések felszerelését, bővítését, átalakítását, javítását, izzólámpák kezelését, hozzávaló szénpálcák szállítását, berakását és minden e szakmába vágó munkálatokat a legolcsóbb árak mellett.

Költségvetsek ingyen.

Telefon szám 514.

Főszerező telefonja 55. sz.

Egész éjjel ügyeletes szolgálat.

Uj butor nagyraktár!

Tisztelettel értesítjük a nagyérdemű közönséget, hogy saját

kárpitos, asztalos, esztergályos műhelyünket és bútortelepünket kibővítettük és azt a mai naptól kezdve

Pelleyné és Schmidt

bejegyzett cég alatt fogjuk tovább vezetni. Minden törekvésünk oda irányul, hogy a legkényesebb izlésnek is eleget tegyünk. Araink igen szolidak. Szilárd munkánk és pontos kiszolgálásunkért több oldalról már is elismerésben részesültünk. Allami hivatalnokok és katonatiszt uraknak igen előnyös árt számítunk.

A n. é. vevőközönség szives pártfogását kéri

Pelleyné és Schmidt

NAGYVÁRADON, Teleky-utca 24. sz.

BUZIÁSI PHÖNIX ASVÁNYVIZ

VESE- ÉS HÓLYAGBAJOKNÁL MINDEN VIZET FELÜLMUL.
KELLEMES, KISSÉ SAVANYKÁS IZŰ, VASMENTES, SZÉNSAVDUS,
RENDKIVÜL ÜDÍTŐ ASZTALI VIZ.
ORVOSILAG AJÁNLVÁ. ORVOSILAG AJÁNLVÁ.

Ivógyógymódrá használva, vese- és hólyagbalyoknál, a vesemérence idült hurutjainál, húgykö- és fővényképződésnél, a légutak és a kiválasztószervek hurutos bántalmainál kitűnő hatásának bizonyult. — Prospektust kívánatra küld a forráskezelőség:
Muschong buziási gyógyfürdő igazgatósa Buziásfürdőn.